

Brieven uit Duitsland (4): Advent in Bochum

Columns - 3 december 2015 - Auteur: Henri Beunders

Henri Beunders, ooit correspondent in Berlijn, reist door Duitsland en schrijft ons hoe het land ervoor staat. In Bochum bezoekt hij de kerstmarkt en de Hitlerfilm 'Er ist wieder da'.

Wanneer zie je de verschillen tussen de volken het best? En in welk jaargetijde? Wie kent niet de eerste zin van Tolstojs 'Anna Karenina'? "Alle gelukkige gezinnen lijken op elkaar, elk ongelukkig gezin is ongelukkig op zijn eigen wijze". Hoe, daar moet je dan nog duizend bladzijden voor verder lezen. Dat elke natiestaat in Europa zijn eigen ongelukkige geschiedenis heeft, elk een duizend bladzijden lang of langer, dat merken we in de huidige vluchtelingen- en terrorismecrisis in Europa weer goed, te goed, somber makend goed.

Dit geldt in mijn ogen ook voor buurlanden zoals Nederland en Duitsland. Soms lijken we bekenden en vertrouwd van elkaar, familieleden bijna. In de zomer op de camping, iedereen in korte broek en goedgehumorst. Op internationale conferenties, waar binnen de kortste keren de deelnemers uit Zuid-Europa - inclusief de Fransen - in die hoek bij elkaar staan, en de noorderlingen - inclusief de Britten en Ieren - in deze hoek. Wij begrijpen elkaar tenminste!

In deze stille dagen voor Kerst viel me weer eens op hoe anders die Duitsers zijn dan ik, d.w.z. dan ik ervoer in de warme dagen van bijvoorbeeld augustus. De redenen? Kerstmarkt! En óók: de bioscoop, of dé oorlog.

Want ja, die Duitsers, die nu voor het eerst sinds 1945 weer aan een 'echte' oorlog (in Syrië) mee gaan doen, die mogen sinds het WK Voetbal in 2006 dan 'lecker locker' geworden zijn, zelfbewust zelfs, en minder beladen met schuldgevoel - van die Hitler zelf komen ze maar niet los. De fim 'Er ist wieder da' trok sinds de première in oktober al miljoenen bezoekers. Die ging ik dus ook maar zien.

Waar? In Bochum.

Een stadje niet ver over de grens in Noordrijn-Westfalen, nou ja, eigenlijk is het wel een stad van 360.00 inwoners, dat er wezen mag dus. Maar het staat in de Michelingids niet eens vermeld. In de Capitoolgids Duitsland staat er één regel

over, namelijk dat er twee musea zijn, een mijnbouwmuseum en een spoorwegmuseum.

Waarom reed ik hier nu heen? Omdat ik had gelezen dat de laatste Opel Zafira, waar ik bijna tien jaar in had gereden, nu precies een jaar geleden hier bij Opel Werke I van de band was gekomen. Daarna, *Schluss*, 3.500 werklozen erbij in dit stadje. In 2008 had Nokia, dat in 1988 de Graetz-tv-fabriek had overgenomen, zijn poorten al weer moeten sluiten, ook drieduizend ofzo werklozen.

Achter dat hek voor de gesloten Opelfabriek was niets te zien, leeg landschap, verlaten gebouw. En die werklozen? Dat is individueel leed, onzichtbaar. Totdat het er miljoenen zijn en tot zij besluiten op een radicale politicus te gaan stemmen om een einde te maken aan hun leed. Maar die film, daar zou ik later heen gaan. Eerst over de kerstmarkt.

Ik kocht bij stand 506 een puntzakje *heisse Maronen*, warme kastanjes. Hoeveel stands er nog meer waren? Misschien wel net zo veel als er noemenswaardige kerstmarkten zijn in Duitsland, een duizendtal. *Mein Gott!* Overal duizend of meer keetjes die je bij ons bij de Praxis ziet als je een tuinhuisje wilt, om je fietsen in op te bergen, of je kettingzaag, of je grasmaaier.

Glühwein overal, maar daar kreeg je dit jaar, las ik, brandend maagzuur van. Dus ik nam het *Glühbier* bij die kastanjes en zag overal verlichting en ook een verlicht mini-reuzenrad, kortom *Kermesse und Gemütlichkeit*. Ik was nog geen honderd kilometer over de grens, en het was of ik in het Rusland van Tolstoj vertoefde.

Maar als historicus weet ik, ach, die kerstboom was ook ooit een *invention of tradition*, ongeveer uit de tijd van Anna Karenina. Weliswaar had Bonifatius de *Tannenbaum*, die nooit stervende driehoek, al gebruikt om de heilige drieëenheid van God, de Zoon en de Heilige Geest aan de heidenen hier uit te leggen, en had Luther al zo'n boom op tafel. Maar na 1850 gierden de hele kerstmistierelantijnen pas door Europa, door het huwelijk van Albert met koningin Victoria van The Great Empire.

Dus ja,

wat als Nokia niet failliet was gegaan?

wat als Opel niet failliet was gegaan?

Wat als Hitler had gewonnen, of na flinke coma weer was ontwaakt?

Onder historici is deze *if-history* een geminacht thema. Maar niet in de fictie. En ook niet in Duitsland blijkbaar. Al die miljoenen die, voor mij, al naar 'Er ist wieder da' geweest zijn!

Ik zat in die bioscoop en vond het maar een rare film, zoals ik het boek ook al 'wel grappig, maar ook vreemd' had gevonden. Het vreemdste hier was echter het publiek om mij heen. Veelal jongeren, hipsters zelf, met baardjes en tatoeages enzo, en maar lachen! Waarom lachten zij? Om de slapstick in die film: iemand knalt met zijn kop tegen een glazen deur op kantoor. HaHaHa! Bassie & Adriaan!

Ken ik, maar daar ben ik over heen gegroeid. De Duitsers niet, dus. Nooit waren de Duitsers voor mij vreemder dan in deze Advent, in deze *Kino* met 'Hij is er weer'. Die - in onze ogen - 'humor' van al die duizend Praxis-tuinhuisjes met zuiperijen en vreterijen. Het maakte dat ik dacht: 'Gut, laten we weer eens terug naar Holland rijden, naar de boerenkool en zo'. Lekker gezellig.

Thuis in Amsterdam ging ik direct naar De Hallen, een soort eigentijdse Kerstmarkt in Oud-West, gloednieuwe *invention of tradition*, want die hele afgeladen menigte individuen voelde zich hier in die oude tramremise direct thuis. Ik bekeek weer 'Er ist wieder da', om de reacties van het Nederlandse publiek te zien.

En verdomd, het was waar: Nederlanders lachen niét om die glazen deur die, terugzwiepend, in het gezicht knalt. Ze lachen om de meer bizarre, rare elementen in deze bonte film. Hier weten ze immers ook niet wie Dönitz, Gabriel of welke politicus van toen of nu ook zijn.

Maar zowel in Duitsland als in Nederland leek het publiek de moraalboodschap wel goed te begrijpen: politicus H. kan overal weer veel aanhang verwerven. Vooral dankzij de tv en de amorfe onvrede over de dingen van het heden.

Nederlanders kennen geen 'wat als'-geschiedenis. Dat besepte ik na deze trip weer eens te meer. Klein land, kleine fouten, kleine problemen. Wij zijn al blij dat we überhaupt een geschiedenis hebben met enige strubbelingen af en toe.

Wat als Duitsland de oorlog had gewonnen? In de fictie is dát aantrekkelijk. De Amerikaanse romancier Philip Roth publiceerde tien jaar geleden 'The Plot Against America', waarin in 1940 niet F.D. Roosevelt de verkiezingen won maar piloot en Hitler-fan Charles Lindbergh. In 1962 publiceerde de Amerikaanse sf-schrijver Philip K. Dick zijn 'The Man from The High Castle', over het Amerika van ná de overwinning in 1945 van Nazi-Duitsland en Japan op de Geallieerden. Dat is nu de grootste tv-hit in Amerika. Ik ga die serie aanschaffen. Wat-als-geschiedenis is

namelijk wel degelijk inspirerend voor de geest.

En intussen denk ik, hier tussen al die kerststallen, niet:
wát als Nokia niét failliet was gegaan,
wát als Opel niét failliet was gegaan.
De stad heeft het blijkbaar overleefd.

Maar ik denk: wat als die prins Albert niét die *Weihnachtsmarkt* had uitgevonden?
En wat als 'de media' niét 'de oorlog' of 'de nazi's' hadden uitgevonden als
eindelozes bron van fascinatie? Dan denk ik, terugrijdend naar Nederland: ok. Zij
hebben hun *Weihnachtsmarkt*, wij onze Sinterklaas. In onze Advent komen onze
naties heel anders tot uitdrukking. Maar, op de pistes in de sneeuw zullen we
weer dezelfde *Glühwein* drinken en één volk zijn.

Dit is een artikel gedownload via [duitslandinstituut.nl](https://www.duitslandinstituut.nl).

Artikel:

<https://www.duitslandinstituut.nl/artikel/14262/brieven-uit-duitsland-4-advent-in-bochum>